

Pensioenblad voor het grondpersoneel van KLM

FOCUS

JAARGANG 19 | AUGUSTUS 2023

Informatie & Nieuws | Deelnemers aan het woord

Algemeen Pensioenfonds KLM

9

Inhoud

Marianne Meijer-Zaalberg | bestuurslid namens pensioengerechtigden

12

6

14

INFORMATIE & NIEUWS

- 3 COLUMN
Marianne Meijer
De transitie reis gaat beginnen!
- 4 KORT
- 8 FINANCIËLE POSITIE
Hoe staat het pensioenfonds er financieel voor?
- 12 TERUGBLIK WEBINAR
VERANTWOORD BELEGGEN
Rendement en duurzaamheid gaan prima samen
- 13 JAARCIJFERS 2022

DEELNEMERS AAN HET WOORD

- 6 INTERVIEW: MET PENSIOEN
Jan Vos | Kleinkinderen, surftherapie en loempia's
- 9 AAN TAFEL: IN GESPREK OVER DE NIEUWE PENSIOENWET
Deelnemers in gesprek met bestuurders
- 14 INTERVIEW: BIJNA MET PENSIOEN
Juliana Ferwerda-Gomes |
Naar de sportschool én naar Honolulu

BESTUUR ALGEMEEN PENSIOENFONDS KLM

Leden: Henk Bosscher, Paul Jansen (vicevoorzitter), Leon Leisink, Paul Loven (onafhankelijk voorzitter), Marianne Meijer-Zaalberg, Charlotte Orlebeke, Kirsten Pronk, Jeroen van der Put, Carola Steenmeijer, Hans de Roos (vicevoorzitter), Erik Zwart, John de Hollander.

De transitie reis gaat beginnen!

Eindelijk was het op 30 mei zo ver: ook de Eerste Kamer ging akkoord met de nieuwe Wet toekomst pensioenen. Daarmee zijn de wettelijke kaders voor ons nieuwe stelsel vastgelegd en kunnen we echt vaart gaan maken. Uiterlijk 1 januari 2026 willen we de overstap maken.

Als pensioenfondsen hebben we de afgelopen tijd natuurlijk niet stilgezeten. In september 2021 zijn we samen met de werkgever en KLM en de vakbonden al gestart met een verkenning van het nieuwe stelsel, aan de hand van het wetsvoorstel dat er toen lag. En vorig jaar hebben we al onderzocht hoe onze deelnemers denken over beleggingsrisico's. Daar houden we straks rekening mee.

De bal ligt nu bij KLM en de vakbonden, die bezig zijn de nieuwe regeling te ontwerpen én een transitieplan te maken. Daarvoor zijn belangrijke keuzes nodig die om een zeer zorgvuldige afweging vragen. Denk aan het soort contract, de premie, de eventuele solidariteitsreserve voor mindere tijden, het overhevelen van de oude rechten naar het nieuwe stelsel, het verdelen van het totale vermogen over de individuele pensioenpotjes en de eventuele compensatie voor groepen voor wie de nieuwe regeling minder gunstig uitpakt.

Waar het kan, trekken we samen op met KLM en de vakbonden. We zorgen voor een gelijk kennisniveau – om vervolgens tot de beste keuzes te kunnen komen. We gebruiken dezelfde berekeningen en houden elkaar ook verder op de hoogte. Zo voorkom je verrassingen en houd je de vaart erin.

Voor het fonds is evenwichtigheid van groot belang, daarop beoordelen we als pensioenfonds de nieuwe regeling. We willen dat niemand erop achteruitgaat, en dat de baten en lasten gelijk verdeeld worden. Daarnaast moet de regeling in de praktijk uitvoerbaar zijn en uit te leggen aan de deelnemers. We gaan betrouwbare nieuwe systemen bouwen, zodat u als deelnemer straks kunt vertrouwen op een foutloze uitvoering. Daar hoort bij dat alle data kloppen, zodat we met een schoon en foutloos systeem kunnen beginnen. We zijn nu druk bezig om die datakwaliteit te controleren.

Nu de wet definitief is en we op weg zijn naar een concrete regeling, op basis van duidelijke keuzes, zullen we ook de communicatie met de deelnemers opvoeren. Dat gebeurt vooral vanaf begin 2024, als het transitieplan van KLM en de vakbonden er is. Dat plan zal, in het kader van het hoorrecht, in concept voorgelegd worden aan de Vereniging Gepensioneerden KLM (VG-KLM). We nemen u mee op de hele transitie reis, en dan natuurlijk vooral op de momenten die ertoe doen. Want het is en blijft úw pensioen, nu en in de toekomst.

KORT

Jaarlijks overzicht van uw pensioen staat weer klaar

Het Uniform Pensioenoverzicht (UPO) is een handig overzicht waarmee u kunt zien hoeveel pensioen u hebt opgebouwd en hoeveel pensioen u kunt verwachten. Bent u gepensioneerd? Dan ziet u op uw UPO hoeveel pensioen u ontvangt. In het UPO staat de stand per 1 januari 2023. Uw Uniform Pensioenoverzicht 2023 (UPO) staat klaar onder **Mijn documenten** in **MijnKLMPensioen**.

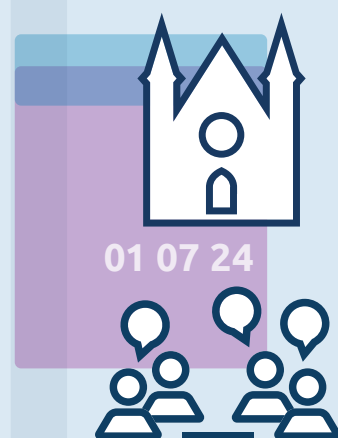
Haalbaarheidstoets

Het pensioenfonds heeft kortgeleden een haalbaarheidstoets uitgevoerd. De haalbaarheidstoets geeft inzicht in de samenhang tussen de financiële opzet, het verwachte pensioenresultaat en de risico's die daarbij gelden. De toets geeft inzicht of het toegezegde pensioen op de lange termijn waargemaakt kan worden. Het pensioenfonds is geslaagd voor deze toets.

Mogelijkheid in één keer opnemen van groter bedrag Verwachte ingangsdatum 'bedrag ineens' uitgesteld naar 1 juli 2024

Als u met pensioen gaat kunt u er straks voor kiezen om maximaal 10% van uw pensioen in één keer op te nemen. Met dit bedrag kunt u bijvoorbeeld uw hypotheek aflossen of een verbouwing betalen. Het doel bepaalt u zelf. U kunt deze keuze één keer maken: vlak voordat u met pensioen gaat. Doordat u een bedrag in één keer ontvangt, wordt uw levenslange maandelijkse pensioenuitkering lager.

De voorgenomen ingangsdatum voor deze nieuwe keuze is uitgesteld naar 1 juli 2024. Deze ingangsdatum is ook nog niet zeker. Het wetsvoorstel moet namelijk nog worden goedgekeurd door zowel de Eerste als de Tweede Kamer.

Nieuwe factoren per 1 januari 2024

Rond 1 januari 2024 met pensioen: dan hebt u te maken met nieuwe omrekenfactoren. Uw pensioenregeling biedt diverse keuzemogelijkheden, zoals eerder met pensioen gaan, uw ouderdomspensioen omzetten in extra nabestaandenpensioen of variatie in de hoogte van uw ouderdomspensioen. Voor het berekenen van deze keuzes gebruikt het pensioenfonds omrekenfactoren.

Omrekenfactoren hebben invloed op de hoogte van uw pensioenuitkering

Bent u van plan rond 1 januari 2024 met pensioen te gaan? Kijk in MijnKLMPensioen om te zien wat het gevolg is van de nieuwe omrekenfactoren. Ga hiervoor naar Mijn planner en kies hier een pensioendatum voor of op 1 januari 2024. Dan wordt uw pensioenuitkering berekend op basis van de huidige omrekenfactoren. Kiest u een pensioendatum na 1 januari 2024? Dan gelden de nieuwe omrekenfactoren. Bepaal aan de hand van de uitkomsten of u uw pensioendatum dus voor of na 1 januari 2024 wilt en bespreek met uw leidinggevende of dat mogelijk is.

Geldigheidsduur omrekenfactoren

Eerder golden de omrekenfactoren voor een heel jaar. Door de forse rentestijging in 2022 wil het bestuur de mogelijkheid hebben om eerder te kunnen bijsturen. Als het nodig is kan het bestuur de omrekenfactoren voortaan halfjaarlijks wijzigen.

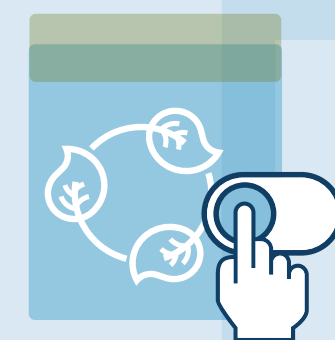
Steeds meer verantwoord beleggen met obligaties

Het fonds zet weer een stap om verantwoord te beleggen. We kiezen steeds vaker voor beleggingen waarvan we weten dat het fondsvermogen ten goede komt aan bijvoorbeeld het klimaat of duurzame consumptie. Zo gaan we nu beleggen in groene obligaties. Maar wat is een groene obligatie en wat doet het in dit geval?

Als je een obligatie koopt, dan leen je geld uit. Daarvoor krijg je rente en dat is in dit geval rendement voor het fonds. Een groene obligatie is eigenlijk een gewone obligatie, waarvan we van tevoren duidelijk weten dat het geld wordt gebruikt voor specifiek groene projecten.

Groene obligaties helpen overheden en andere uitgevers bij het halen van de klimaatdoelen. Binnen deze categorie beleggen wij alleen in obligaties met een laag risico.

Verder lezen? Ga naar www.klmgrondfonds.nl/focus19 of scan de QR-code.

Kleinkinderen, surftherapie en loempia's

'De rode draad was dat ik ongeveer elke drie jaar van functie wisselde.'

'Mijn vrouw was interim manager en zei: "Als jij stopt, stop ik ook".

We hebben kleinkinderen in Brabant en Zweden, die wilden we vaker zien.'

'Ik kwam in mijn situatie uit bij een hoog-laag pensioen, waarbij ik de eerste jaren wat meer krijg en daarna wat minder'.

Jan Vos (66) maakte in december 2020 gebruik van de vrijwillige vertrekregeling en ging aansluitend met 63 jaar met vervroegd pensioen, 2,5 jaar eerder dan eerder gepland. Stilst zitten is er niet bij, hij moet zijn tijd verdelen tussen – onder meer - zijn kleinkinderen in Brabant én Zweden, de Stichting Surftherapie, de VG-KLM én het maken van hooggeprezen loempia's.

'Ik ben negen jaar als fysiotherapeut actief geweest. Ik was daarnaast sportfysiotherapeut in de rugbywereld, een jaar of negen voor het nationaal team onder achttien jaar, en zo'n vijftien jaar bij mijn eigen Castricumse Rugby Club.

Bij KLM was ik onder meer hoofd herplaatsing, verzorgde ik de re-integratie bij Cabin Services en was ik interim-veranderingsmanager bij Flight Operations. Ik ben geëindigd in een strategische HR-functie op het hoofdkantoor, waar ik me bezighield met de digitalisering van HR-processen en met Blue Base, het nieuwe werken in het hoofdkantoor. Door het coronavirus is dat stilgelegd.

De rode draad was dat ik ongeveer elke drie jaar van functie wisselde. Zo kende ik alle hoeken van de organisatie en dat heb ik als een verrijking ervaren. Je begrijpt beter hoe collega's werken en denken.

Eerder met pensioen

Uiteraard heb ik me goed verdiept in mijn pensioen, om te kunnen bepalen of ik inderdaad een paar jaar eerder kon stoppen. Ik ben naar de Pensioen In Zichtdag geweest en heb natuurlijk de pensioenplanner gebruikt. Ik kwam in mijn situatie uit bij een hoog-laag pensioen, waarbij ik de eerste jaren wat meer krijg en daarna wat minder.

Het is trouwens mijn advies aan iedereen die dit leest: verdiep je tijdig in de materie, bereid

je voor en laat je goed voorlichten. Zeker ook in relatie tot de nieuwe pensioenwet. Zelf blijf ik me daar trouwens ook mee bezighouden. Het is de bedoeling dat ik volgend voorjaar start als bestuurslid van de Vereniging Gepensioneerden KLM (VG-KLM), met pensioen en belangenbehartiging in mijn portefeuille. Ik ben me nu aan het inwerken.

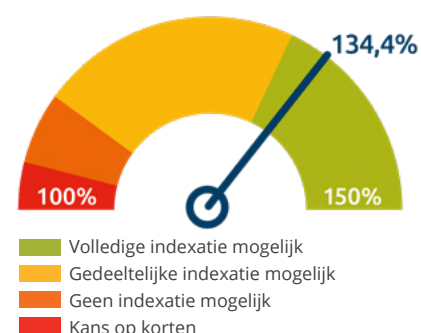
Mijn vrouw was interim manager en zei: "Als jij stopt, stop ik ook". We hebben kleinkinderen in Brabant en Zweden, die wilden we vaker zien. Daarnaast werk ik als vrijwilliger bij de Stichting Surftherapie in Wijk aan Zee. We helpen daar mensen met niet-aangeboren hersenafwijkingen, die bij het behandel-centrum Heliomare werken aan hun revalidatie. Het idee is eenvoudig: we zetten iemand op een surfplank, zittend, liggend of staand, afhankelijk van wat iemand kan. Daarna ga je met de golven mee, je hebt het gevoel van beweging en snelheid. Dat is goed voor je evenwicht en daardoor voor je zelfvertrouwen. Je durft gewoon meer, ook in je dagelijks leven, en dat is belangrijk in het revalidatieproces.

Reizen doe ik ook graag, Nieuw-Zeeland staat bijvoorbeeld nog op mijn verlanglijstje. Er kwamen vaak 'Kiwi's' naar onze rugbyclub in Castricum en hun land is prachtig. Daarnaast doe ik aan fitness en sta ik graag in de keuken. Ik heb een Indonesische kookcursus gevolgd en iedereen is gek op mijn loempia's!

Hoe staat het pensioenfonds er financieel voor?

Onze dekkingsgraad is bijna gelijk gebleven in 2023

In 2023 is de beleidsdekkingsgraad gestegen ten opzichte van eind 2022. Dit komt voornamelijk doordat de rente is gestegen. Bij een hogere rente dalen onze verplichtingen. Onze verplichtingen zijn de waarde van de pensioenen die we nu en in de toekomst moeten betalen. Vanaf april 2023 is de beleidsdekkingsgraad aan het dalen door de indexatie van 11,39% op 1 januari 2023. Dit is een verhoging van de pensioenen. Het gewicht van deze verleende indexatie werkt steeds meer door in de beleidsdekkingsgraad. De beleidsdekkingsgraad, de gemiddelde dekkingsgraad over de laatste twaalf maanden, is eind juni 2023 gelijk gebleven aan het niveau van 134,4% eind 2022.

Nog steeds veel beweging in de financiële markten

Elke maand betalen KLM en u als werknemer premie voor uw pensioen. Dit vermogen beleggen wij om rendement te halen. De aandelenmarkten hebben een onrustig, maar positief halfjaar achter de rug. Zorgen over de inflatie (prijstijgingen), een economische recessie en financiële stabiliteit werden afgewisseld met het enthousiasme over toekomstplannen van bedrijven met kunstmatige intelligentie.

Obligaties zijn het jaar positief begonnen met de verwachting dat dat rentes zouden dalen. De inflatie blijkt langer aan te houden dan verwacht, waardoor rentes voor een langere tijd hoger moeten blijven. Hierdoor hebben obligaties een deel van hun jaarwinst weer moeten inleveren. Toch is in totaal de waarde gestegen van de obligaties. Dit is ook een van de oorzaken dat het vermogen van het pensioenfonds is gestegen.

Beleggingen aansluiten bij voorkeuren en kenmerken deelnemers

Als pensioenfonds beleg je altijd voor de lange termijn. Hierbij maken wij de afweging tussen het nemen van risico en het verwachte rendement. Over het algemeen geldt hoe meer risico, hoe meer rendement. Bovendien zijn hierdoor de uitslagen van het rendement naar boven en naar beneden ook groter. Daarom zorgen we ervoor dat ons beleggingsbeleid aansluit bij de kenmerken en voorkeuren van alle deelnemers. U kunt hierbij denken aan leeftijd, maar bijvoorbeeld ook aan de verhouding tussen actieve deelnemers en gepensioneerden.

Aan tafel

van links naar rechts

Hans de Roos, Gertjan van der Veen, Leon Leisink, Karel Kuijvenhoven

'Jongeren betalen bijvoorbeeld nu relatief veel pensioenpremie voor het pensioen dat ze opbouwen en ouderen betalen relatief weinig.' Leon

In gesprek over de nieuwe pensioenwet

Het is u vast niet ontgaan: de Eerste Kamer is akkoord met de nieuwe pensioenwet. Waarom moet die wet er eigenlijk komen, wie bepalen hoe de nieuwe pensioenregeling eruitziet en wat betekent het voor ons? Deelnemers Karel Kuijvenhoven en Gertjan van der Veen legden hun vragen voor aan bestuurders van het pensioenfonds: Hans de Roos en Leon Leisink.

Voorbereid zijn op de toekomst

Het Nederlandse pensioenstelsel staat bekend als een van de beste van de wereld, weet Karel. Hij vraagt zich af waarom we dat moeten vernieuwen. 'Nederland staat inderdaad bovenaan de lijstjes', reageert Leon. 'Dat is ook niet de reden dat het pensioenstelsel moet veranderen. Maar we willen het toekomstbestendig maken en aanpassen aan veranderingen in de maatschappij. Jongeren betalen bijvoorbeeld nu relatief veel pensioenpremie

voor het pensioen dat ze opbouwen en ouderen betalen relatief weinig. Dat is op zich niet zo erg als je je werkende leven bij dezelfde werkgever blijft, maar steeds vaker veranderen mensen van werkgever of worden zelfstandig ondernemer. En dan plukken zij niet meer de vruchten van de hoge premies die zij hebben betaald. Het nieuwe stelsel gaat dat voorkomen.'

Aan tafel
In gesprek
over **de nieuwe**
pensioenwet

‘Op dit moment is er één grote pensioenpot. In het nieuwe stelsel gaan we die verdelen over individuele potjes. Daardoor wordt het duidelijk welk stukje van jou is.’
Leon

Wie zitten er aan tafel?

- Deelnemer Gertjan van der Veen (65) zorgt als product owner van het datamanagement team ervoor dat alle gegevens beschikbaar zijn om het bedrijf goed te kunnen leiden. Over anderhalf jaar gaat hij met pensioen.
- Deelnemer Karel Kuijvenhoven (63) werkte 44 jaar bij KLM en is onlangs dankzij de vrijwillige vertrekregeling gestopt. Zijn pensioenuitkering is nog niet gestart.
- Bestuurder Leon Leisink (63) is sinds anderhalf jaar lid van het pensioenfondsbestuur voorgedragen door de OR.
- Bestuurder Hans de Roos (73) werkte 40 jaar bij KLM en ging op zijn 65e met pensioen. Hij zit in zijn laatste termijn als bestuurder, voorgedragen door de VG-KLM.

Hans legt uit dat de risico's niet anders worden, maar dat er op allerlei manieren veiligheid wordt ingebouwd.

Verder lezen?
Op klmgrondfonds.nl/focus19 vindt u een uitgebreider verslag van dit gesprek.

Minder buffer en voor iedereen een eigen potje geld

Er zijn echter nog meer redenen om het stelsel te vernieuwen, gaat **Leon** verder. ‘Op dit moment is er één grote pensioenpot. In het nieuwe stelsel gaan we die verdelen naar individuele potjes. Daardoor wordt het duidelijk welk stukje van jou is.’

Hans: ‘Het geeft transparantie en dat past in de individualiserings-trend.’ Het derde argument voor een nieuw stelsel is de buffer.

Leon: ‘Volgens de huidige pensioenregels moeten pensioenfondsen flinke buffers hebben. Ons pensioenfonds moet dus voldoende geld hebben om nu en in de toekomst de pensioenen te betalen, plus ongeveer 30% extra. Door die regels mogen we die buffer niet helemaal gebruiken om de pensioenen te verhogen. In het nieuwe stelsel hoeven we een kleinere buffer aan te houden en kunnen we het extra rendement bijna helemaal gebruiken voor de deelnemers.’ Hans vindt het belangrijk om aan te vullen dat beleggingen natuurlijk ook kunnen tegenvallen.

Oude meenemen naar het nieuwe

Eigenlijk hebben we het nu ook gelijk over invaren, gaat **Hans** verder. ‘Dat betekent dat we al het pensioenvermogen dat we nu hebben, onderbrengen in de nieuwe pensioenregeling. De nieuwe pensioenwet gaat hiervan uit. En het is ook verreweg het handigst, omdat je anders twee regelingen moet gaan

uitvoeren. Dat is duur en complex. Maar wel of niet invaren wordt uiteindelijk mede bepaald door KLM en de vakbonden bij de keuze voor de precieze regeling. Daar komt eind dit jaar meer duidelijkheid over.’

Risico's en reserves

Karel is benieuwd hoe groot die risico's op dalingen in het rendement zijn. Hij vergelijkt het met de beleggingshypotheeken, waar veel mensen mee de mist in zijn gegaan. ‘Is de nieuwe pensioenregeling ook zo'n gevaarlijk product?’ **Hans** legt uit dat de risico's niet anders worden, maar dat er op allerlei manieren veiligheid wordt ingebouwd. Hij geeft voorbeelden: ‘We beleggen het geld in veel verschillende categorieën, zoals onroerend goed, aandelen in bedrijven, infrastructuur en obligaties. Dat palet houden we ook in de toekomst. Aandelen gaan het meest op en neer, de andere categorieën bewegen in het algemeen minder. Bovendien gaan we per leeftijdscategorie kijken wat het beste past. Voor de pensioenpotjes van ouderen, zoals die van jou, Karel, beleggen we minder risicovol. Jongeren hebben er juist baat bij als we meer risico nemen, omdat er voldoende tijd is om schommelingen te verwerken.’ Dat klinkt heel beheerst, vindt **Gertjan**. Hij heeft wel een aanvullende vraag: ‘Kun je als deelnemer aangeven hoeveel risico je wilt nemen?’ Als deelnemer kun je niet individueel kiezen zegt **Leon** maar ‘Vorig jaar september hebben we de deel-

nemers wel gevraagd hoe ze denken over het nemen van risico. Dat gebruiken we om per leeftijdsgroep een passend beleggingsbeleid te voeren’. Een ander zogenoemd mechanisme is de solidariteitsreserve. KLM werkt nu samen met de vakbonden de nieuwe regeling uit. Het pensioenfonds voedt hen met informatie. Zij kunnen kiezen tussen twee typen pensioenregelingen: flexibel of solidair.

Hans: ‘Het zal jullie niet verbazen dat de verwachting is dat KLM en de vakbonden voor de solidaire regeling kiezen. Je deelt dan niet alles uit in de individuele potjes, maar houdt ook een solidariteitsreserve aan. Stel dat door negatief rendement op de beleggingen de uitkeringen verlaagd moeten worden, dan kan die reserve worden ingezet. Hoe dit gebeurt moet natuurlijk wel nog uitgewerkt worden.’

Verwachten een positieve invloed

Gertjan is als IT'er benieuwd of de systemen klaar zijn voor de nieuwe regeling. ‘Voor wanneer staat de invoering gepland en zijn er nog hindernissen?’ ‘Wij streven naar 1 januari 2026 als startdatum maar de uiterste startdatum is 1 januari 2028’, zegt **Hans**. ‘We willen graag eerder over, omdat we denken dat deze nieuwe regeling beter is. De IT is best een uitdaging, maar daar is Blue Sky Group, onze pensioenuitvoerder, al langere tijd mee bezig.’ **Karel** is getriggerd door wat Hans zegt. ‘Denken jullie inderdaad

dat deze nieuwe regeling beter is?’ ‘Dat denken we wel, antwoordt **Leon**. ‘Het is een groot voordeel dat we rendementen veel directer kunnen toekennen aan de deelnemers. We verwachten dat dit positieve invloed heeft op de pensioenen. Berekeningen geven dit ook aan. Als de financiële situatie van het pensioenfonds begin 2026 ongeveer hetzelfde is als nu, dan zal jouw pensioenuitkering zeker niet lager zijn dan hij nu is, en waarschijnlijk wel wat hoger. Maar definitief kunnen we dat pas zeggen in 2026.’

Meepraten kan

De laatste prangende vraag van Gertjan is of deelnemers ook kunnen meepraten over de uitwerking van de regeling. **Hans:** ‘De vakbonden zitten aan tafel bij het maken van de afspraken en zij gaan deze ook met hun achterban overleggen. Dus als lid van een vakbond kan je actief meepraten. Daarnaast wordt ook de Vereniging Gepensioneerden KLM (VG-KLM) gevraagd naar hun mening. Binnen het pensioenfonds praat het Verantwoordingsorgaan, waarin alle groepen deelnemers zijn vertegenwoordigd, mee. Ook moet de Raad van Toezicht de plannen goedkeuren.’ **Gertjan** concludeert dat het een zorgvuldig proces is en vond het een fijn gesprek. ‘Tot een jaar of twee geleden had ik nog niet nagedacht over mijn pensioen. Dit gesprek geeft mij een gevoel van controle. Ik heb er alle vertrouwen in dat het goed zit met de nieuwe regeling straks.’ Karel sluit zich daarbij aan.

Terugblik webinar Verantwoord beleggen

Op dinsdag 30 mei vond het webinar Verantwoord beleggen plaats met bestuurslid Jeroen van der Put en Angeles Toledo, adviseur op het gebied van verantwoord beleggen. Tijdens het webinar namen zij de deelnemers mee in de stappen die wij op dit gebied zetten.

'Rendement en duurzaamheid gaan prima samen.' Angeles

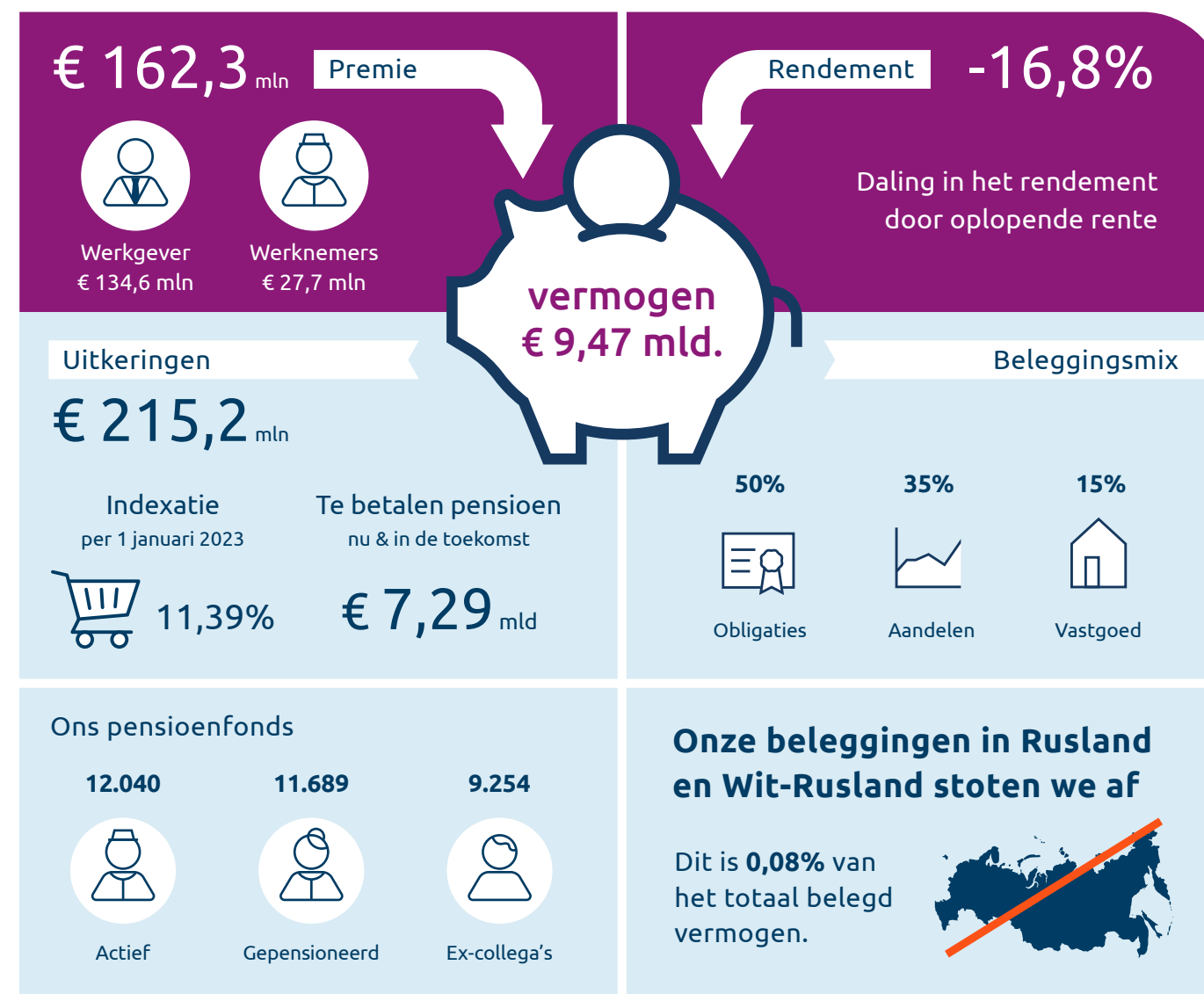
Jeroen: 'Verantwoord beleggen gaat om verschillende dingen: het milieu, de samenleving en het fatsoenlijk besturen van bedrijven en organisaties. Bij het milieu kun je denken aan beperking van energiegebruik en uitstoot, bij de samenleving gaat het bijvoorbeeld om arbeidsomstandigheden. En bij fatsoenlijk besturen kijk je bijvoorbeeld naar corruptie en de beloning voor topmensen'.

Ook lichtten zij toe dat rendement en duurzaamheid prima samengaan. 'Hoewel uit onderzoek blijkt dat onze deelnemers het geen probleem vinden als duurzaam beleggen iets minder rendement zou opleveren blijkt in de praktijk dat bedrijven die verantwoord ondernemen steeds vaker juist betere rendementen halen dan bedrijven die dat niet doen', aldus Angeles.

Tijdens en vooraf was er gelegenheid om vragen te stellen. Zo waren deelnemers benieuwd of het pensioenfonds blijft beleggen in fossiele brandstoffen? Angeles: 'Op dit moment is het nog niet mogelijk om volledig over te gaan op duurzame energie. Het pensioenfonds investeert daarom nog steeds in een beperkt aantal fossiele bedrijven. Wij vinden het wel

belangrijk dat deze bedrijven ook investeren in de energie- en klimaattransitie. Door als aandeelhouder en financier in gesprek te gaan, kunnen wij invloed op deze bedrijven uitoefenen. Zo gaan we ook het gesprek aan met bedrijven die bepaalde normen schenden, zoals het UN Global Compact.' Lees meer over dit onderwerp of bekijk het webinar via klmgrondfonds.nl/focus19.

2022 Hoe deed uw pensioenfonds het vorig jaar?

Verantwoord beleggen: Klimaat & schone energie als speerpunt

Onze ambitie: verlaging CO₂-uitstoot van onze beleggingen

Wij doen dit door:

- ✓ Minder investeren in bedrijven met een hogere CO₂-uitstoot
- ✓ Meer investeren in bedrijven met een lagere CO₂-uitstoot
- ✓ Meer investeren in bedrijven die meegaan met de energietransitie

Ga naar klmgrondfonds.nl/focus19 of scan de QR-code om het jaarverslag 2022 te bekijken.

'Ik ben in het verleden al een paar keer naar pensioenbijeenkomsten geweest. Dat was wel interessant, maar destijds had ik nog meer jaren te gaan en hield ik me er eerlijk gezegd niet zo mee bezig. Nu heb ik binnenkort een afspraak met een adviseur. Het is hoog tijd om echt in gesprek te gaan, de mogelijkheden te bespreken en keuzes te maken.'

Juliana werkt sinds 1985 bij KLM
bij de catering | bij Aerospace Logistics | bij Documentatie Cargo

Naar de sportschool én naar Honolulu

Nog acht maanden, dan sluit Juliana Ferwerda-Gomes (66) haar KLM-loopbaan af bij Documentatie Cargo.

Ze vindt het vooruitzicht heerlijk, want dan heeft ze de tijd om op stap te gaan met haar dochters, nog vaker naar de sportschool te gaan én te reizen: naar haar geboorteland Kaapverdië, maar ook naar Honolulu in Hawaï.

Hoe ziet je loopbaan eruit?

Eerst werkte ik via een uitzendbureau in de zorg, maar ik hoorde veel mooie verhalen over het werken bij KLM, dus dat wilde ik ook heel graag. Aanvankelijk waren er geen vacatures, maar in 1985 waren er wel weer mensen nodig. Nadat ik was aangenomen had ik binnen twee maanden een vaste aanstelling.

Ik ben toen begonnen bij catering. Daar heb ik vijftien jaar met plezier gewerkt, tot dat bedrijfs onderdeel werd afgestoten. Ik wilde graag bij KLM blijven en ben toen aan de slag gegaan bij Aerospace Logistics. Ook weer vijftien jaar en met plezier. Maar de geschiedenis herhaalde zich: ook dat bedrijfs onderdeel werd afgestoten.

Zo ben ik in 2015 bij Documentatie Cargo beland, ik doe er administratief werk en dat bevalt prima.

Hoe heb je je voorbereid op je pensioen?

Ik ben in het verleden al een paar keer naar pensioenbijeenkomsten geweest. Dat was wel interessant, maar destijds had ik nog meer jaren te gaan en hield ik me er eerlijk gezegd niet zo mee bezig. Nu heb ik binnenkort een afspraak met een adviseur. Het is hoog tijd om echt in gesprek te gaan, de mogelijkheden te bespreken en keuzes te maken. Ik heb trouwens helemaal geen bijzondere wensen, voor mij is het gewoon standaard. Maar ik ben wel benieuwd wat de adviseur me gaat vertellen.

En nu over ruim acht maanden met pensioen, wat vind je daarvan?

Heerlijk! Ik stop op 8 maart 2024 en dan heb ik wel genoeg gewerkt. Tijd voor andere dingen.

Klinkt goed, wat ga je doen?

Bijvoorbeeld meer tijd besteden aan mijn twee dochters van 43 en 29, lekker samen op stap. Ik ben geboren in Kaapverdië, een eilandengroep voor de westkust van Afrika in de Atlantische Oceaan. Een maand voor mijn zeventiende verjaardag ben ik er weggegaan. Mijn vader had me naar Portugal gestuurd om er te gaan studeren. Mijn beste vriendin woonde al in Nederland, bij

haar heb ik mijn man ontmoet: verliefd, getrouwd, kinderen gekregen en gebleven.

Ik ben natuurlijk van plan om na mijn pensioen af en toe op vakantie naar Kaapverdië te gaan. Toen mijn vader nog leefde ging ik een paar keer per jaar. Ik ga ook drie weken met mijn gezin naar Honolulu om mijn pensioen te vieren. Daar ben ik al eens eerder geweest en ik vind het er geweldig. Heerlijke stranden, mooie mensen die zich nergens druk over maken, heel relaxed. En verder staan Australië en Japan op mijn verlanglijstje. En ik kan nog meer gaan sporten, dat doe ik nu al drie keer per week. Conditietraining, yoga, bodyshape, bodypump: ik wil er goed uit blijven zien!

Bijna met pensioen?

Kijk in MijnKLMpensioen in Mijn planner naar uw persoonlijke situatie en de verschillende keuzemogelijkheden.

Bereid u voor op uw pensioen

Met behulp van Mijn planner in MijnKLMpensioen kunt u van te voren 'spelen' met de pensioenkeuzes die u hebt bij uw pensionering:

- Wanneer wilt u met pensioen?
- Wilt u gebruik maken van deeltijdpensioen?
- Wilt u meer of minder nabestaandenpensioen?
- Wilt u eerst een hoger en later een lager pensioen of andersom?

U ziet meteen de invloed van uw keuzes op de hoogte van uw pensioen. Zo bepaalt u zelf welke keuzes het beste bij uw persoonlijke situatie passen.

Wilt u op de hoogte blijven van het nieuws over de Wet toekomst pensioenen?

Meld u dan aan voor onze digitale nieuwsbrief **NWSflits**. U ontvangt de digitale nieuwsbrief minimaal een keer per kwartaal. Bij belangrijk nieuws sturen we een **NWSalert** naar iedereen die geabonneerd is op de **NWSflits**.

Aanmelden

Log in op MijnKLMPensioen. Onder **Mijn gegevens** kunt u uw e-mailadres achterlaten en u aanmelden voor de digitale nieuwsbrief NWSflits en de NWSalert.

Ik wil graag de digitale nieuwsbrief én NWSalert ontvangen.
U kunt uw keuze op ieder moment wijzigen door het vakje aan of uit te vinken.

klmgrondfonds.nl | Volg ons op Facebook

en op LinkedIn

COLOFON | Focus verschijnt twee keer per jaar en wordt verstuurd aan deelnemers en pensioengerechtigden van het Algemeen Pensioenfonds KLM van 55 jaar en ouder. Op klmgrondfonds.nl is Focus digitaal beschikbaar voor alle deelnemers.

Redactie Blue Sky Group B.V., Amstelveen **Redactieadres** Redactie Focus, Postbus 123, 1180 AC Amstelveen

E-mail focus@klmgrondfonds.nl **Tekst** Blue Sky Group, Taalarcenaal, Bauke ter Braak **Fotografie** Don Wijns, Hein Athmer

Ontwerp en opmaak FRISSEWIND Amsterdam **Druk** Drukkerij Aeroprint, Ouderkerk aan de Amstel

De informatie in dit magazine is met de grootste zorg samengesteld. Toch is het mogelijk dat de gepubliceerde informatie onjuist, niet geheel volledig of incompleet is. Wij aanvaarden geen aansprakelijkheid voor schade als gevolg van onjuistheden en/of onvolledigheden van de informatie in dit magazine, alsmede het verkeerd gebruik of verkeerde interpretatie daarvan. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar worden gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, middels fotokopieën, opnamen of enige andere vorm, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van KLM Algemeen Pensioenfonds KLM. In alle gevallen geldt dat het pensioenreglement leidend is. De informatie wordt gepubliceerd voor persoonlijk gebruik en is niet bedoeld als advies.

CONTACT | E pensioenservice@klmgrondfonds.nl | T (020) 426 62 10 | **KLMGRONDFONDS.NL**

Algemeen Pensioenfonds KLM